

Jihomoravský kraj

Úžasný
svět
orchidejí

SIVICKÝ LES

Publikace byla zpracována na základě Smlouvy o dílo
s Jihomoravským krajem.

OBSAH

Sivický les	strana	4	Břečky	strana	49
Pařeziny	strana	6	Červené okrotice	strana	50
Orchideje	strana	10	Líchy	strana	52
Pestrobarevné jaro	strana	12	Keřové patro	strana	55
Drobné korálce	strana	29	Vzácné květy lesa	strana	58
Statný vstavač nachový	strana	30	Fragmenty stepní vegetace	strana	60
Vstavač vojenský	strana	32	Pod Štumperkem	strana	68
Doubrava v Březové	strana	34	Vemeníky	strana	72
Bílé kvetoucí okrotice	strana	38	Kruštíky	strana	74
Hlístníky	strana	40	Zvířena	strana	78
Podél dopravníku	strana	42	Květena	strana	81
Bradáček	strana	48			

Foto na titulní straně obálky
Okrotice červená

Foto na zadní straně obálky
Dubová pařezina

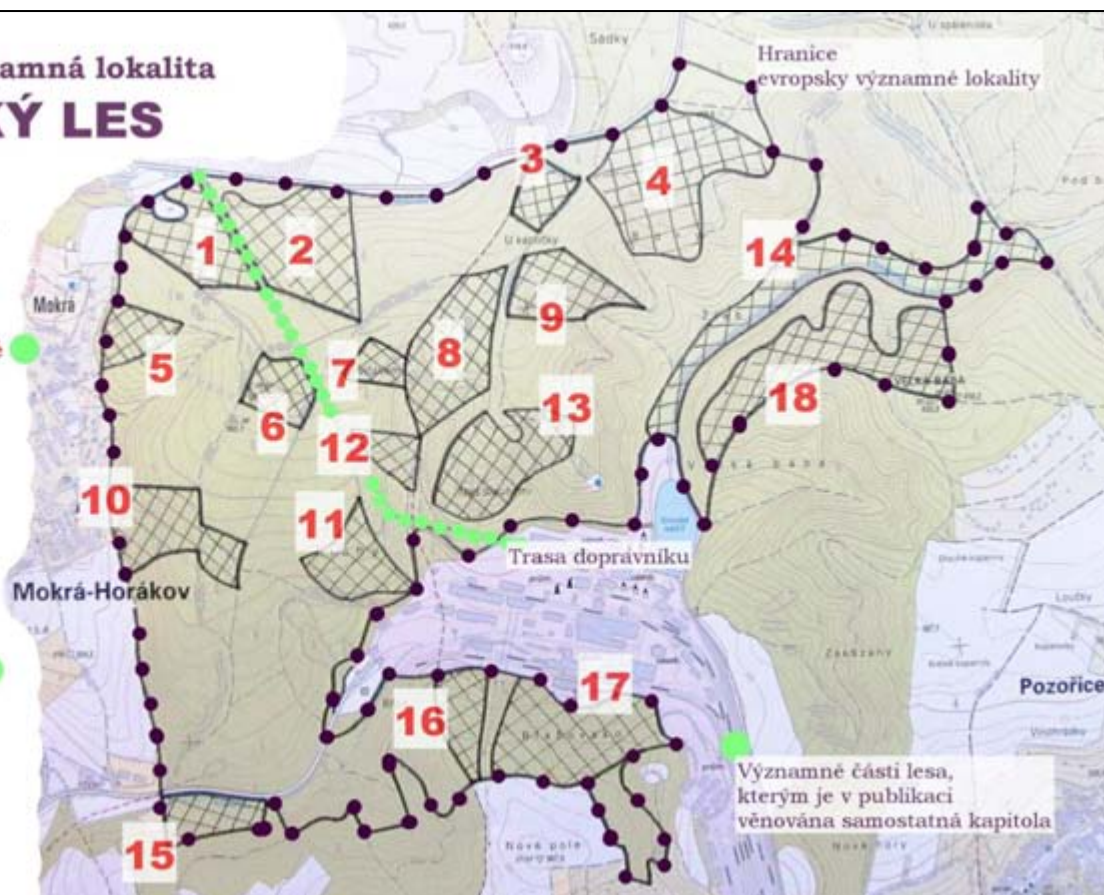
Zpracoval
Josef a Karla MARTIŠKOVI
Česká svaz ochránců přírody
základní organizace Brněnsko
Pustiměřské Prusy 103, 683 21 Pustiměř

Září 2010

Evropsky významná lokalita **SIVICKÝ LES**

Významné části lesa,
které stojí za návštěvu

- 01 U dopravníku
- 02 Doubrava v Březové
- 03 U Bílé kapličky I
- 04 U Bílé kapličky II
- 05 Vlašňovy
- 06 Líchy
- 07 Nad Vlčákem
- 08 Štumperk II
- 09 Štumperk I
- 10 Přední Líchy
- 11 Zadní Líchy
- 12 Ve Vlčáku
- 13 Pod Štumperkem
- 14 Niva Roketnice
- 15 Roketnický luh
- 16 Březi
- 17 Blažovsko
- 18 Velká Baba

Sivický les v kat. území Sivice a Tvarožná s výměrou cca 237 ha byl zařazen do soustavy evropsky významných lokalit NATURA 2000 jako EVL CZ 0620037 „Sivický les“ s cílem ochrany eurosibiřských stepních doubrav a dubohabřin asociace *Galio-Carpinetum*.

Sivický les

Sivický les leží v nadmořské výšce 272-420 m n.m. na vrcholových plošinách a svazích nejrozličnějších expozic v okolí rozlehlého areálu cementárny Mokrá. Nejrozsáhlejší lesy zařazené do území leží mezi cementárnou a vápencovým kamenolomem, vzájemně propojených dopravníkem. Dílčí části území zahrnují i porosty nad levým břehem Roketnice pod a nad cementárnou včetně dotčených úseků potoční nivy, která je po většině délky upravena či dokonce zasypána.

V Sivickém lese je dodnes po velkých plochách dochován „původní“ charakter listnatých lesů. Ovlivnění výsadbami jehličnanů zde prozatím nedosáhlo příliš velkého rozsahu. A i když je zde již dlouhodobě uplatňováno zcela jiné lesnické hospodaření než tomu bývalo po celá staletí, tak jde v případě některých porostů ještě stále o přírodní skvosty evropského významu. Mnohde jsou dodnes dochovány působivé fragmenty upomínající na dřívější pařezinové hospodaření, na historii našich lesů a ztracený svět našich předků. Les pro ně býval kdysi nenahraditelný. Poskytoval jim téměř vše potřebné k životu. Dnes již tomu tak dávno není. I nadále slouží les jako zdroj dřeva, ale na rozdíl od

dávných dob je dnes zájem o silnou a dlouhou kmenovinu. Další „moderní“ zájmy jsou motivovány ochranou přírody, turistikou či odpočinkem. Vztah k lesům je dnes zcela odlišný. V Sivickém lese jsou dochovány unikátní fragmenty dřívějších teplomilných společenstev dobře prosperujících v rozvolněných a prosluněných pařezinách. Dodnes tu roste obrovské množství rostlin vázaných na tato, dnes již historická, stanoviště. Velkou zajímavostí i chloubou lesa jsou početné populace řady našich terestrických orchidejí. Nezanedbatelný je význam Sivického lesa i z hlediska zoologického. Mimořádná hodnota je pak uváděna v souvislosti s mykologií – houbami.

Budoucnost Sivického lesa je otázkou. Postupné zvyšování zastoupení jehličnanů tu zřejmě bude v dlouhodobém výhledu nevyhnutelné. Stejně tak postupná degradace bylinného patra. Přesto, že byl celý komplex zařazen mezi evropsky významné lokality. Prioritním cílem ochrany přírody by mělo být uchování alespoň toho nejcennějšího, co zde dnes je. Zvláště některé dílčí porosty rozsáhlého komplexu s dochovanou přírodní druhovou skladbou a především přetrvávajícím druhově pestrým bylinným patrem. Některé z porostů by snad bylo nejlépe prozatím ponechat samovolnému vývoji. V jiných zase uplatňovat pouze individuální výběrovou těžbu stromů bez vytváření i menších holin. Nejspíše nereálná je obnova pařezinového hospodaření v některých vybaných porostech. V některých dílčích plochách by bylo vítáno vytvoření nevelkých trvalých ploch bezlesí – jakýchsi lesostepních „oček“. Je otázkou jak bude Sivický les vypadat za dalších padesát či sto let. Jasně je, že se situace bude z hlediska zájmů ochrany přírody samovolně zhoršovat. Zvláště pokud jde o kvalitu bylinného patra. I kdyby se v komplexu po všech stránkách hospodařilo v zájmu jeho uchování. Doba, aktuální stav nebo nejružnější vnější vlivy jsou na rozdíl od minulosti zcela jinde.

5 SIVICKÝ LES

Pařeziny

Sivický les vypadal v minulosti zcela jinak než je tomu dnes. V souvislosti s dnešní podobou a představou o lesích snad ani o les nešlo. Po celá staletí byl obhospodařován zcela jiným způsobem. Jako les výmladkový či nízký, jako tzv. pařezina. Až během posledního století byly původní porosty postupně převedeny do dnešní podoby vysokokmenného lesa. Nejstarší zdejší pařeziny dubu zimního (*Quercus petraea*) dosahují věku 90-100 let.

Od příchodu prvních zemědělců byla hlavní součástí zemědělství lesní pastva. Bez lesních plodů (třeba žaludů) nebyl reálný výkrm dobytka či prasat. S vypásáním byla slučitelná vegetativní (pařezová) výmladnost dřevin. Generativní výmladnost prostřednictvím semen již na tom byla daleko hůře. Navíc byl nezbytný trvalý přísun spousty dřeva jako paliva. Jiná možnost tehdy nebyla. Proto byly mnohde původní lesy obhospodařovány jako pařeziny. Nejinak tomu bylo i ve zdejších lesích, které sloužily v uplynulých staletích nejen jako zdroj paliva, ale v dřívějších dobách nepochybně v nemalém rozsahu i jako pastviny.

Trsy soustavně zmlazujících průběžně vyřezávaných dubů bývaly pro pařeziny charakteristické.

Principem hospodaření v pařezinách bylo mýcení stromů ve velmi krátkých intervalech, vzhledem k dnešní praxi. Zpravidla v intervalu 10-25 let. Protože stromy dosahují největších přírůstků v raném věku, byl takový způsob ideální metodou, jak maximalizovat produkci palivového dříví v co nejkratším čase. Odrůstající výmladky rostou zpočátku totiž velmi rychle, protože mohou čerpat živiny z již dávno založených kořenových systémů. Navíc odpadaly starosti s výsadbami či náročným kácením nebo dopravou. V průběhu 18. století začalo docházet k velkým změnám. Vyrůstal zájem o silnou kmenovinu, což však bylo v rozporu s vypásáním lesů, které eliminovalo potřebné generativní zmlazování semen. Rostl tlak na zákaz pastvy v lesích. Masově se rozšiřovalo kamenné uhlí jako dominantní palivo. Pařeziny tak začínaly postupně ztrácet na významu. Dřevo z nich již nebylo jedinou možností. Dramaticky se proměňovalo zemědělství. Pěstování brambor nebo jetele umožňovalo výkrm zvířat i bez lesní pastvy. Během 19. století se tak postupně lesy začaly striktně oddělovat od pastvin. Nejdéle se pařezinové hospodaření udržovalo na vysychavých místech s omezenými podmínkami pro „normální“ růst stromů, v soukromých a obecních lesích. Některé porosty v Sivickém lese byly patrně tradičně využívány jako zdroj palivového dříví ještě během první poloviny minulého století.

Pařeziny se vyznačovaly velkou rozvolněností a prosvětleností. Dostatek světla umožňoval bohatý rozvoj bylinného i keřového patra (včetně teplomilných druhů: dřínu obecného *Cornus mas*, brslenu bradavičnatého *Euonymus verrucosa*, ptačího zobu obecného *Ligustrum vulgare* nebo dřiš-

ťálu obecného *Berberis vulgaris*) či některých dnes vzácných druhů dřevin jako je břek obecný (*Sorbus torminalis*). Nevypásané pařeziny poskytovaly ideální podmínky pro rozvoj světlo a teplomilné květeny. Proto i v Sivickém lese dodnes přežívá velké množství takových druhů. Byť v již daleko stinnějších podmínkách s odlišným mikroklimatem. Pařeziny oplývaly i obrovským množstvím nej-různějších bezobratlých živočichů. Řada z nich patří dnes k nejohroženějším. Třeba náš největší brouk roháč obecný (*Lucanus cervus*) nacházel ideální podmínky k rozmnožování (vývoji larev) v osluněných letitých hlavách po staletí ořezávaných dubů. I v Sivickém lese dodnes přežívá. Pařeziny zajišťovaly po celá staletí úžasnou nabídku starého osluněného dřeva nejen pro larvy roháčů, ale celou řadu dalších druhů.

S každým následným obmýtím bylo třeba stromy sekat nad kalusovou vrstvou vzniklou minulým smýcením. Postupně tak vznikaly mohutné přízemní hlavy. Tyto zůstávaly v porostech po celá staletí. Na řadě míst můžeme upomínky na dřívější hospodaření ve zdejších leších narážet dodnes. Skutečně mohutné hlavy jsou dnes spíše vzácností. Poněkud častější jsou duby rostoucí ještě v trsech. Pravidelným zjevem v bývalých pařezinách jsou charakteristicky ztloustlé báze kmenů stromů. Dnes rostou duby zpravidla jednotlivě. Kdysi byly trsy zmlazujících dubů charakteristické.

Zvláště ve významných částech Sivického lesa severně nad areálem cementárny jsou dochovány fragmenty staletých „dubových hlav“. Nejlépe ve významných porostech Štumperk II a Pod Štumperkem.

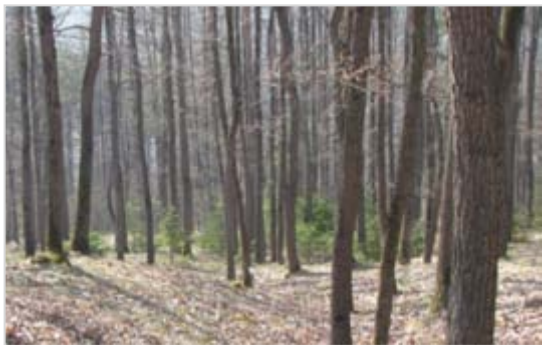

Některé „hlavy“ musely být kdysi skutečně obří. I v průměru přes dva metry. Však vznikaly po celá staletí průběžného vyřezávání.

Za posledních sto let se nemalé části zdejších lesů radikálně proměnily nejen v souvislosti s převodem původních pařezin na vysokokmenný les, což vedlo samo o sobě ke značnému zhoršení podmínek pro rozvoj a přežívání světlo a teplomilných rostlinných i živočišných společenstev fatálními změnami mikroklimatu. Vysokokmenné porosty jsou totiž daleko stinnějšího a vlhčího charakteru. Dílčí partie původních doubrav byly místy podsazovány či dosazovány jehličnany.

Smrkem ztepilým (*Picea abies*) a borovicí lesní (*Pinus sylvestris*), ojediněle objevíme v jižních svazích nad cementárnou borovici černou (*Pinus nigra*). Mnohde jehličnany převažují, mnohde dnes rostou v monokulturách. Zvláště v jižně orientovaných svazích nad cementárnou se v uplynulých desetiletích patrně samovolně uchytil a následně rozšířil cizorodý trnovník bílý – akát (*Robinia pseudoacacia*). Bylinné patro akátových porostů vykazuje jednoznačné znaky fatální degradace nejen bylinného, ale i keřového patra – zpravidla s bezem černým (*Sambucus nigra*). Proměnám původního bylinného patra nejsou ušetřeny ani čisté či převažující porosty jehličnanů. I pod nimi dochází k radikálním změnám chemismu půdy v souvislosti s trvalým opadem kyselého jehličí. Jeho souvislé vrstvy navíc zcela znemožňují růst naprosté většiny druhů bylin. Plochy jsou navíc trvale zastíněné. Bylinné patro vykazuje známky větší či menší degradace. Mimo jiné s výskytem invazní cizorodé netýkavky malokvěté (*Impatiens parviflora*). Druhovná rozmanitost bylinného patra je minimální. Mnohde se rychle rozšiřují porosty ostružiní (*Rubus* sp.).

Podsadby smrku ve zdejších doubravách jsou v Sivickém lese časté.

Smrkové monokultury jsou biologicky chudé. Nesrovnatelně s původními pařezinami.

Vstavač vojenský

Orchideje

Chloubou květeny Sivického lesa jsou početné populace řady druhů našich orchidejí. Zvláště početný výskyt okrotice červené (*Cephalanthera rubra*) je možné považovat za jedinečný v rámci celé České republiky. Jen velmi obtížně bychom hledali podobná místa s natolik zahusťenými populacemi stovek a tisíců každoročně kvetoucích rostlin. Doposud bylo v Sivickém lese objeveno 11 druhů orchidejí. V České republice roste sice více než 60 druhů orchidejí, ale není mnoho míst kde roste v určitém relativně malém území více druhů než je tomu zde. Zvláště další druhy kruštiků zde ještě čekají na své objevení.

Nevšední tvary všech možných barev a velikostí, tajemstvím zahalené zákonitosti jejich vývoje, exotika vzácnosti i pomyslná nebo skutečná výsostnost orchidejí. To vše poutá lidské vědomí od nepaměti. S orchidejemi, nejobsáhlejší čeledí světové květeny s více než 20 tisíci druhy, je spojována především bujná vegetace tropů. Zdejší orchideje rostou zpravidla jako epifyty přichycené na jiných rostlinách. Orchideje však rostou i jinde. Mimo jiné i u nás v mírném pásmu. Zde však jde o druhy výhradně pozemní – terestrické, přecházející zimu podzemními orgány.

U žádných jiných rostlin nenajdeme takovou rozmanitost květů jako u orchidejí. Nezbytnou podmínkou jejich klíčení a následných etap vývoje a u většiny i v dospělosti je přítomnost hub. Orchideje jsou bytostně závislé na mykorhize, soužití hub s jejich podzemními orgány. Právě proto jsou v přírodě spíše vzácné nebo velmi citlivé na změny prostředí. A také je tím zásadně omezováno jejich rozšiřování. Byť semen mívají naše orchideje obrovské množství. Semena jsou v krajině téměř všudypřítomná. Klíčení v přírodě však může dále pokračovat pouze za

přítomnosti určitých druhů hub. I další „úspěšný“ vývoj je natolik složitou záležitostí, že se jen nepatrné množství semen může dočkat dospělosti. Trvá dlouhých 4-10 let, než nová rostlina poprvé vykvetě.

Všechny naše druhy terestrických orchidejí mají velmi malou konkurenční schopnost. Někdy se objevují v nebývalých počtech v iniciálních stádiích sukcese (vývoje vegetace), dokonce i v ryze sekundárních biotopech v kamenolomech, pískovnách či starých viničních tratích a terasách. Jakmile se však začnou uplatňovat konkurenční schopnosti ostatních druhů, tak orchideje zpravidla snižují počty a někdy zcela mizí. Lesní druhy orchidejí bývají v tomto směru ve velké výhodě oproti druhům vázaným na louky a pastviny. V lesích zpravidla nedochází k tak dramatickému zapojování travního drnu. Mnohé druhy zde pak mohou i v radikálně stinnějších podmínkách v souvislosti s rozvojem keřového patra či převodem původních rozvolněných pařezin na vysokokmenné porosty přežívat dlouhou dobu. Tak jako je tomu dodnes zde v Sivickém lese. Samozřejmě v porostech původní druhové skladby, nikoliv v porostech více dotčených výsadbami jehličnanů.

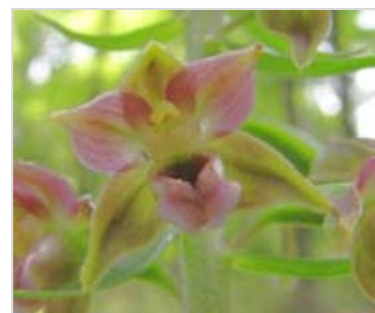
Orchideje se vyznačují mnohdy značným kolísáním kvetoucích rostlin v jednotlivých letech. Nejinak je tomu i v Sivickém lese. Třeba početnost kvetoucích vemeníků dvoulistých (*Platanthera bifolia*) tu může v některých porostech dosahovat v jednom roce stovek jedinců, zatímco v následujícím roce jich nemusíme nalézt ani 100. Drobná korállice trojklanná (*Corallorhiza trifida*) je ve zdejších lesích velmi vzácná. Nové nálezy jsou spíše náhodné. Navíc jde o druh, který se po řadu let nemusí vůbec objevit v podobě kvetoucích rostlin.

Mnohé druhy orchidejí se vyznačují velkou proměnlivostí květů. Původ této proměnlivosti je třeba hledat ve fenotypové plasticitě či genotypové proměnlivosti. Z druhů rostoucích v Sivickém lese stojí za to si případně důkladně prohlédnout květy vstavače nachového (*Orchis purpurea*) a vstavače vojenského (*Orchis militaris*). I když početnost zdejších populací není nějak velká, tak budeme udiveni tím, že prakticky každá rostlina má květy poněkud jiné, respektive jejich pysky. Nejen co do jeho tvaru, ale i způsobu vybarvení (kresby). Podobně stojí za to věnovat zvýšenou pozornost kvetoucím rostlinám kruštíku širolistého (*Epipactis helleborine*). V tomto případě nás zaujme nejen proměnlivost květů, ale i celých rostlin s nejrůznějšími „typy“ listů. Ve zdejších lesích navíc rostou tisíce kruštíků. U orchidejí dochází nezdědka ke vzájemnému druhovému, dokonce i rodovému, křížení. V Sivickém lese asi nikoliv, ale přesto stojí za to se o tom zmínit. Orchideje jsou totiž nejmladší vývojovou skupinou rostlin a některé z nich ještě nemají vytvořené dostatečné genetické zábrany. Na druhé straně byla v Sivickém lese nalezena jedna abnormálně vybarvená rostlina. Šlo o bílou (albino-tickou) rostlinu kruštíku širolistého. I v Sivickém lese je život orchidejí fascinující a stojí za to jim při vycházkách od května do poloviny srpna věnovat pozornost.

Okrotice dlouholistá

Levá strana po straně shora vstavač nachový, korállice trojklanná a bradáček vejčitý.

Pravá strana po straně shora dolů hlištník hnězdák, vemeník dvoulistý, okrotice červená a krušík širolistý.

Pestrobarevné jaro

Nástup jara ve zdejších lesích nebývá rozkvětem bylinného patra tak pestrobarevný jako v jiných dubohabrových lesích. Nejen co do počtu vyskytujících se druhů tzv. jarního aspektu, ale ani co do bohatosti jejich porostů. K charakteristickým druhům patří od konce března do začátku dubna jaterník podléška (*Hepatica nobilis*), lecha jarní (*Larhyrus vernus*), sasanka hajní (*Anemone nemorosa*) nebo prvosenka jarní (*Primula veris*).

První květy podléšek se objevují na slunnějších místech již koncem března.

Vrchol rozkvětu sasaneček hajních (snímky dole) a lech jarních (nahore) nastává ve zdejších lesích během druhé poloviny dubna.

Také nejvíce kvetoucích prvosenek jarních
je zde k vidění během druhé poloviny dubna.

Zpravidla již koncem března rozkvétají v některých částech zdejších lesů roztroušené lýkovce jedovaté (*Daphne mezereum*).

Již od prvních dubnových dní můžeme při toulkách zdejšími listnatými lesy narazit na žlutě kvetoucí dřínu obecnou (*Cornus mas*). Neroste tu nějak hojně, ale setkání v době ještě holých ostatních dřevin bývají neobyčejně působivá.

Mnohde narazíme na plicníky, kterých tu můžeme objevit tři druhy, ale jejich vzájemné rozlišování není vůbec jednoduché. Jde hlavně o plicník měkký (*Pulmonaria mollis*), ale také plicník tmavý (*Pulmonaria obscura*), případně plicník úzkolistý (*Pulmonaria angustifolia*). Ten nejrozšířenější a nejznámější druh našich lesů – plicník lékařský (*Pulmonaria officinalis*) zde neroste. Pomístně jsou čteněji zastoupeny i některé druhy violek: violka srstnatá (*Viola hirsuta*), violka lesní (*Viola reichenbachiana*), violka Rivinova (*Viola riviniana*) nebo velkolistá violka divotvárná (*Viola mirabilis*).

Plicníky

Violky

Kopytník evropský má květy ukryté pod listy. Abchom je spatřili, musíme tyto zvednout.

Z dalších druhů můžeme nalézt kopytník evropský (*Asarum europaeum*), orsej jarní (*Ficaria verna*) nebo bažanku vytrvalou (*Mercurialis perenne*).

Bažanka vytrvalá patří k nevyrazným druhům.

Orsej jarní

Kokořík vonný

Mařinka vonná

Kolem přelomu dubna a května se vzácně objevují kvetoucí pryšce mandloňovité (*Euphorbia amygdaloides*). Začátkem května pak rozkvétají mařinky vonné (*Galium odoratum*), jinde kokoříky vonné (*Polygonatum odoratum*). V průběhu května jsou dále v plném rozkvětu žindavy evropské (*Sanicula europaea*). Nepřehlédnutelné bývají mnohde atraktivně modře kvetoucí zběhovce. Rostou zde dva druhy: zběhovce lesní (*Ajuga genevensis*) a zběhovce plazivý (*Ajuga reptans*).

Žindava evropská

Zběhovec

Pryšec mandloňovitý

Velmi často narazíme ve zdejších lesích na rozsáhlé porosty konvalinky vonné (*Convallaria majalis*). Vrchol jejich rozkvětu bývá zpravidla v druhé polovině května.

Rozrazil vídeňský

Ve zdejších lesích rostou tři druhy rozrazilů. Jako první se objevují již na přelomu dubna a května v místech fragmentů teplomilných společenstev rozrazilů vídeňské (*Veronica vindobonensis*). Pak následují do konce května rozrazil rezekvítky (*Veronica chamaedrys*). Nakonec během června rozkvétají rozrazil lékařský (*Veronica officinalis*).

Rozrazil rezekvítek

Rozrazil lékařský

Kručinka německá

Některé z porostů bývají během května charakterizovány rozkvětem „polokeřů“ kručinek německých (*Genista germanica*). Později ještě vykvétá kručinka barvířská (*Genista tinctoria*). Až začátkem července se pak daleko vzácněji objevují čilimníkovce černající (*Lembotropis nigricans*).

Čilimníkovec
černající

Koncem května a během první poloviny června mnohde dominují statné žlutě kvetoucí škardy dvouleté (*Crepis biennis*) nebo jestřábníky (*Hieracium* sp.), kterých tu můžeme objevit hned několik druhů: jestřábník savojský (*Hieracium sabaudum*), jestřábník zední (*Hieracium muralis*), jestřábník mnoholistý (*Hieracium lachenalii*) nebo jestřábník chocholičnatý (*Hieracium comosum*).

Zvonek broskvolistý

S přelomem května a června mnohde charakterizují bylinné patro zdejších listnatých lesů statné velkokvěté zvonky broskvolisté (*Campanula persicifolia*) a do plného květu přicházejí zde velmi rozšířené statné krtičníky hlíznaté (*Scrophularia nodosa*).

Krtičník hlíznatý

Během června postupně na řadě míst upoutají neobyčejně bohaté porosty atraktivně kvetoucího jetele podhorního (*Trifolium alpestre*).

Kolem poloviny července dodávají mnoha částem zdejších lesů charakter bohaté porosty bělozářky větevnaté (*Anthericum ramosum*).

Bukvice lékařská

Místy rozkvétají atraktivní bukvice lékařské (*Betonica officinalis*), černýše luční (*Melampyrum pratense*) nebo žlutě kvetoucí třezalky: všeobecně v krajině rozšířené třezalky tečkované (*Hypericum perforatum*) a také třezalky horské (*Hypericum montanum*) se zcela jinými listy.

Černýš luční

Třezalka horská

Třezalka
tečkovaná

Drobné korálice

Jako první ze zdejších orchidejí rozkvétá korálice trojklanná (*Corallorhiza trifida*). Jde o jednu z našich nejdrobnějších orchidejí, kterou lze jen ztěží záměrně objevit. Spíše jde o náhodné nálezy. Samozřejmě pokud rostliny nehledáme na již známém místě, ale i pak je třeba situovat hledání co nejpřesněji. Dorůstá totiž zpravidla jen do výšky 8-12 cm. Ve zdejších lesích se kvetoucí rostliny objevují kolem přelomu dubna a května, nejspíše během první květnové dekády. Korálice je výrazně stínomilný druh rostoucí především ve vlhčích stinných lesích od nížin (vzácně) do nejvyšších poloh. Typickým biotopem jsou bučiny. V Sivickém lese ji však můžeme, pokud budeme míst štěstí, nalézt i v relativně netypických biotopech teplomilných doubrav východně podél dopravníku. Nejspíše objevíme pouze jednotlivé rostliny, případně malé skupiny.

Korálice trojklanná je obligátně mykotrofní s dobou ontogeneze od vyklíčení semene do objevení se prvních nadzemních orgánů (listů) 5-7 let. Rozmnožuje se generativně (semeny) i vegetativně (oddenky). K oplození dochází většinou samoopýlením, případně dvoukřídlymi, blanokřídlymi a brouky.

Statný vstavač nachový

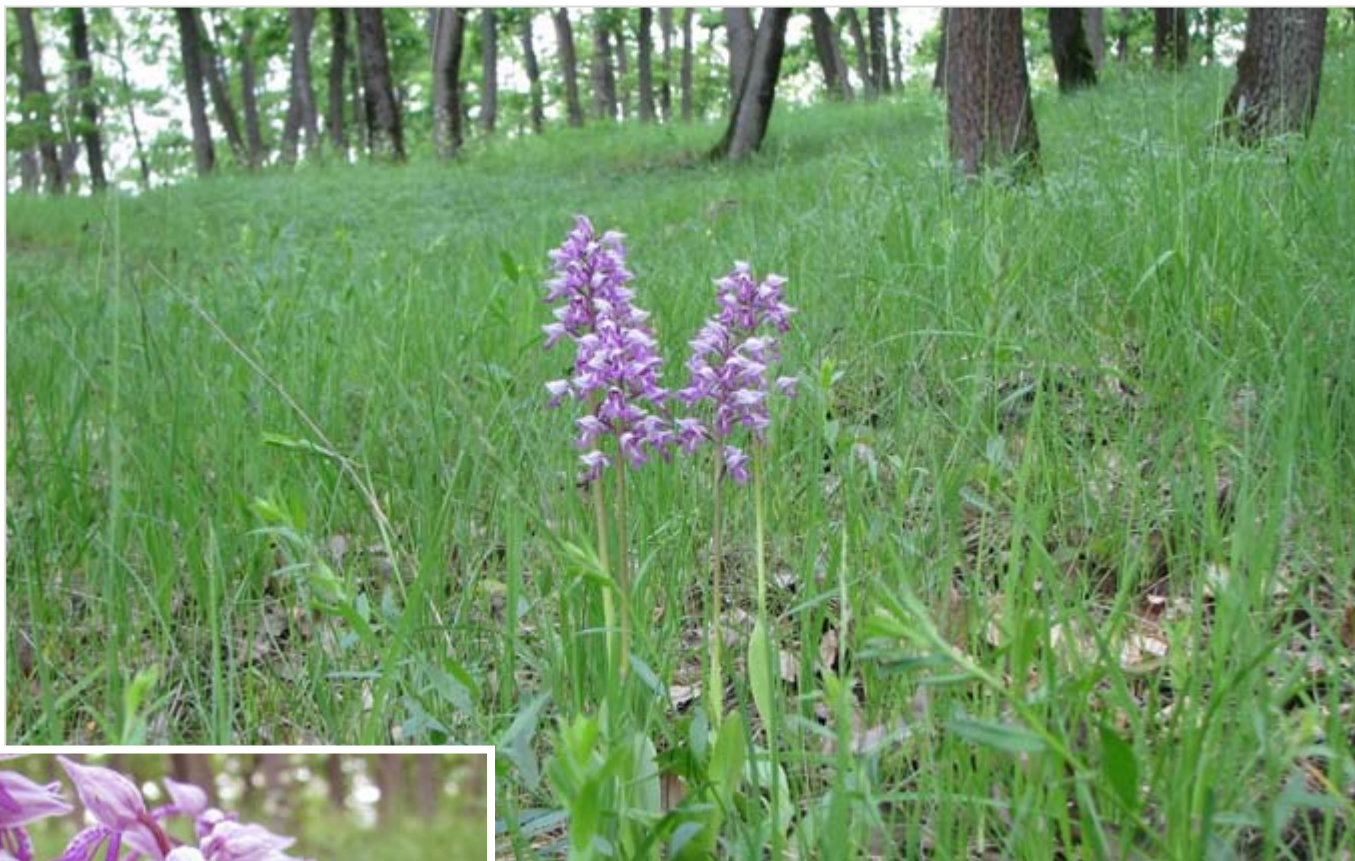
Zpravidla během druhé dekády května rozkvétají podél trasy dopravníku vzácně nejmohutnější orchideje Sivického lesa. Jde o statný vstavač nachový (*Orchis purpurea*) dorůstající do výšky 30-70 cm. Rostliny jsou skutečně statného vzrůstu, navíc s přízemní růžicí velkých listů. Ne každým rokem kvetou v místech výskytu všechny rostliny. Ty nekvetoucí pak mají pouze zmíněnou listovou růžici, kterou lze díky své mohutnosti snadno objevit. Při nálezů kvetoucích rostlin stojí za to si pozorně prohlédnout květy jednotlivých rostlin. Jen ztěží objevíme dvě rostliny se stejnými květy. Jejich základní charakter je samozřejmě zachován. Ale co se týče dolů směřujícího pysku, tak rozmanitost jeho tvaru a kresby bývá úžasná. Přesto, že květenství vstavače nachového jsou „obřích“ rozměrů, tak vůbec nejde o nějakou nápadnou a z dálky jednoznačně patrnou rostlinu. V lesním prostředí se v souvislosti s hrou stínů velmi ztrácí. Naproti tomu v místech kde roste ve volných travnatých plochách patří k rostlinám velmi nápadným. Vstavač nachový je světlo i stínomilným druhem rostoucím především na stinných místech, ale pravidelně i na místech výslunných. Nejčastěji se vyskytuje ve světlých listnatých lesích (hlavně doubravách), často při jejich okrajích nebo na světlinách. Poměrně vzácně roste na nehnosených loukách, pastvinách a stráních (včetně lesostepních). Roste od nížin do podhůří s maximem v pahorkatinách.

Vstavač nachový je středně silně mykotrofní s dobrou ontogeneze od vyklíčení semene do objevení se prvních nadzemních orgánů (listů) 3-4 roky. Rozmnožuje se generativně (semeny) i vegetativně (oddenky). K oplození dochází včelami a čmeláky.

Vstavač vojenský

Poněkud později (v zásadě však „současně“) rozkvétá v horních partiích svahů porostlých dodnes prosvětlenými dubovými pařezinami severně nad vodní nádrží v areálu cementárny ještě jeden druh vstavače. Nalezen byl na dvou lokalitách s celkovým počtem kvetoucích rostlin do 10-15 jedinců. Jde o vstavač vojenský (*Orchis militaris*). Jde o světlomilný druh rostoucí především na výslunných a suchých travnatých či lesostepních stráních od nížin do pahorkatin. Lze ho však vzácněji nalézt i v prosvětlených listnatých lesích nebo na vlhkých až mokrých loukách a slatinách. Rostlina dorůstá do výšky 20-60 cm. Květy se vyznačují značnou variabilitou tvaru a kresby, případně zbarvení pysku.

Vstavač vojenský je slabě mykotrofní s dobrou ontogeneze od vyklíčení semene do objevení se prvních nadzemních orgánů (listů) až 4 let. Průměrná délka života rostliny je uváděna pět let. Rozmnožuje se generativně (semeny) i vegetativně (oddenky). K oplození dochází včelami a čmeláky.

Podsadby smrku jsou v Sivickém lese časté

Doubrava v Březové

Jeden z nejceněnějších lesních porostů rozsáhlého komplexu se nachází při severním okraji celého komplexu Sivického lesa východně od dopravníku.

Jedná se především o několika hektarovou plošinu nad severním svahem spadajícím k areálu vápencového lomu, respektive silnici z Mokré nahoru na Hostěnice. Porost je tvořen pařezinou dubu zimního (*Quercus petraea*), cca 80 let starou, převedenou na vysokokmenný les, s druhově bohatým bylinným podrostem měnícím se v závislosti na podloží devonských vápenců a kulmských slepenců. V bylinném podrostu jsou charakteristické pomístní bohaté porosty konvalinky vonné (*Convallaria majalis*).

Bohaté porosty konvalinek

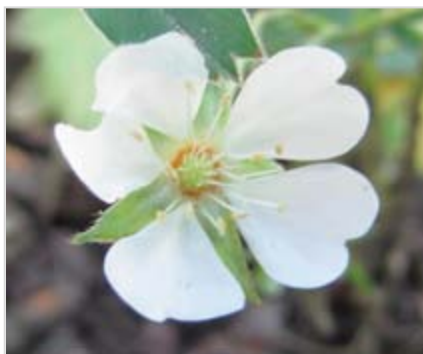

Mochna skalní

V porostu roste většina orchidejí Sivického lesa včetně všech tří druhů okrotic: okrotice dlouholisté (*Cephalanthera longifolia*), okrotice bílé (*Cephalanthera damasonium*) i okrotice červené (*Cephalanthera rubra*). V některých letech zde vykvétají stovky těchto vzácných rostlin. Zvláště hojným bývá v některých letech vemeník dvoulistý (*Platanthera bifolia*) – snad až kolem jednoho tisíce kvetoucích rostlin. Dále tu roste vemeník zelenavý (*Platanthera chlorantha*), hlištník hnízdák (*Neottia nidus-avis*), bradáček vejčitý (*Listera ovata*) nebo kruštík širolistý (*Epipactis helleborine*). Kromě orchidejí zde najdeme řadu dalších významných rostlinných druhů: medovník velkokvětý (*Melitis melissophyllum*), lilii zlatohlávek (*Lilium martagon*), mochnu bílou (*Potentilla alba*), mochnu skalní (*Potentilla rupestris*), prvosenku jarní (*Primula veris*), jetel podhorní (*Trifolium alpestre*), bělozářku větevnatou (*Anthriscum ramosum*) nebo srpici barvířskou (*Serratula tinctoria*).

Mochna bílá

Podél vápencové skalnaté horní hrany svahu spadajícího dolů k silnici roste vzácně vstavač nachový (*Orchis purpurea*) a dále oměj vlčí (*Aconitum vulparia*) a početně lýkovec jedovatý (*Daphne mezereum*). Četněji je zastoupen dřín obecný (*Cornus mas*).

Oměj vlčí

Nenápadný lýkovec
po jarním atraktivním rozkvětu

Bílé kvetoucí okrotice

Během druhé poloviny května rozkvétají v Sivickém lese první okrotice. Okrotice dlouholisté (*Cephalanthera longifolia*) jsou ze tří zde se vyskytujících druhů relativně nejvzácnější. V některých letech jich však můžeme nalézt stovky a stovky. Nerostou však tak plošně jako následující druh. Dorůstají zpravidla do výšky 15-30 cm a jejich bílá květenství jsou v lesním prostředí poměrně dobře patrná již z větších vzdáleností. Okrotice dlouholistá je výrazně stínomilný lesní druh rostoucí ve stinných, ale i prosvětlených listnatých lesích. Optimum nachází v lesích bukových. Pravidelně však roste i v doubravách. Tak jako zde, byť jen v nevelkém množství.

Okrotice dlouholistá je středně silně mykotrofní s dobou ontogeneze od vyklíčení semene do objevení se prvních nadzemních orgánů (listů) zhruba 10 let. Rozmnožuje se generativně (semeny) i vegetativně (odděnky). K oplození dochází většinou včelami (ploskočelkami a pilatkami), ale druh je schopen i samoopýlení.

Druhá ze zdejších bíle kvetoucích okrotic je v Sivickém lese daleko hojnější, spíše plošněji rozšířená. V některých místech svojí početností přímo charakterizuje bylinný podrost. Okrotice bílá (*Cephalanthera damasonium*) dorůstá zpravidla do výšky 12-30 cm. V době květu nebývá v lesním prostředí natolik nápadná jako předchozí druh. Rozkvétá poněkud později až se samotným koncem května a začátkem června. Okrotice bílá je rovněž výrazně stínomilný lesní druh (pravidelněji však rostoucí i v plochách volnějších) rostoucí ve stinných, ale i prosvětlených listnatých lesích. Především ve vápencových oblastech. Optimum nachází v doubravách a dubohabrových porostech.

Okrotice bílá je středně silně mykotrofní s dobou ontogeneze od vyklíčení semene do objevení se prvních květů 9-11 let. Rozmnožuje se generativně (semeny) i vegetativně (oddenky).

K oplození dochází většinou samoopylením, případně včelami (pýskorypkami a ploskočelkami).

Hlístníky

Koncem května a začátkem června rozkvétá v Sivickém lese jeden z našich nejrozšířenějších druhů lesních orchidejí: hlístník hnízdák (*Neottia nidus-avis*). Nejinak je tomu i zde. Tato nezelená orchidej dorůstající zpravidla do výšky 15-30 cm roste pravidelně ve skupinách. Stejně jako okrotice je hlístník výrazně stínomilný lesní druh rostoucí ve stinných, ale i prosvětlených listnatých lesích: hlavně v doubravách, dubohabřinách a bučinách) od nížin do nejvyšších poloh. Pravidelně se objevuje i v lesích jehličnatých.

Hlístník hnízdák je obligátně mykotrofní s dobou ontogeneze od vyklíčení semene do objevení se prvních květů 9 let. Rozmnožuje se většinou vegetativně (oddenky). K oplození dochází dvoukřídlými, ale druh je schopen i samoopýlení.

Podél dopravníku

Prakticky jediným bezlesím celého rozsáhlého území je dnešní trasa dopravníku mezi vápencovým lomem a cementárnou v údolí Rokytnice. Po obou stranách dopravníku jsou několik metrů široké pásy suchých teplomilných travníků, velmi často s mezernatým zapojením travního drnu. Pravidelně mechanicky narušovaným, případně přesypávaným při čištění zařízení. Přesto stále s bohatým výčtem celé řady teplomilných druhů včetně některých významných. V některých úsecích jsou okolní lesní porosty lemovány druhově pestrým dřevinným lemem s řesetlákem počistivým (*Rhamnus catharticus*), růží šípkovou (*Rosa canina*), babykou obecnou (*Acer campestre*), lískou obecnou (*Corylus avellana*), trnkou obecnou (*Prunus spinosa*) nebo hlohem (*Crataegus* sp.).

Jedním z charakteristických druhů trav je válečka prapořitá (*Brachypodium pinnatum*). Od dubna do srpna zde můžeme narazit na desítky rostlinných druhů vázaných na takové prostředí: voskovku menší (*Cerinth minor*), řepík lékařský (*Agrimonia eupatoria*), pryšec mnohobarevný (*Euphorbia epithymoides*), oman vrbolistý (*Inula salicina*), smldník jelení (*Peucedanum cervaria*), ožanku kalamandr (*Teucrium chamaedrys*), sesel sivý (*Seseli osseum*), penízek prorostlý (*Thlaspi perfoliatum*), šalvěj přeslenitou (*Salvia verticillata*), šalvěj luční (*Salvia pratensis*), vikev (*Vicia* sp.), pryskyřník hlíznatý (*Ranunculus bulbosus*), rozrazil rozprostřený (*Veronica prostrata*), lněнку holistou (*Thesium linophyllum*), vítod chocholatý (*Polygala comosa*), rožec rolní (*Cerastium arvense*) nebo jetel podhorní (*Trifolium alpestre*).

Ojediněle roste podél dopravníku přizemní plazící se růže galská (*Rosa gallica*).

Pryšec mnohobarevný

Rožec rolní

Pryskyřník hlíznatý

Vítod chocholátý

Voskovka menší

Řepík lékařský

Šalvěj luční

Šalvěj přeslenitá